

Oświadczenie

w związku z rekomendowanymi zmianami w projekcie budżetu państwa na 2009 r.

w części dotyczącej Rzecznika Praw Obywatelskich

W toku prowadzonych aktualnie w Parlamencie prac nad przedstawionym przez Radę Ministrów projektem ustawy budżetowej na 2009 r. podjęte zostały decyzje o zmianie zakresu zaplanowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich wydatków. Przyjęcie takiej poprawki będzie skutkowało poważnym ograniczeniem możliwości wykonywania ustawowych zadań Rzecznika, a także zobowiązań międzynarodowych naszego państwa. Ograniczenie takie skutkować może w konsekwencji obniżeniem standardu ochrony praw człowieka w Polsce.

W tej sytuacji pozwalam sobie zwrócić uwagę na następujące kwestie.

1. Rzecznik Praw Obywatelskich jest konstytucyjnym organem ochrony prawa i praw jednostki. Stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych. Każdy może zwrócić się do Rzecznika z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej. Znaczący wzrost liczby prowadzonych spraw dowodzi, iż przyjęty mechanizm postrzegany jest przez obywateli nie tylko jako bardzo dostępny, ale i skuteczny.
2. Zgodnie z Konstytucją Rzecznik Praw Obywatelskich jest w swojej działalności niezawisły, niezależny od innych organów państwowych i odpowiada jedynie przed Sejmem. Taka pozycja prawno-ustrojowa stanowi gwarancję efektywnego działania Rzecznika, w tym zwłaszcza jego możliwości oddziaływania na objęte kontrolą podmioty. Gwarancją tej niezależności jest zapewnienie Rzecznikowi środków umożliwiających wykonywanie jego zadań.
3. Rzecznik Praw Obywatelskich corocznie informuje Sejm i Senat o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela. Informacja ta jest podawana także do wiadomości publicznej, przez co rozwijana i umacniana jest społeczna świadomość tych wolności i praw oraz warunków ich

realizacji i standardów ochrony. Przy każdej tego rodzaju okazji Jego informacje o sposobie sprawowania funkcji spotykały się z uznaniem posłów i senatorów.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich swoje zadania wykonuje przy pomocy Biura, na zasadach określonych w nadawanym przez Marszałka Sejmu statucie. Wydatki związane z funkcjonowaniem Rzecznika Praw Obywatelskich pokrywane są z budżetu centralnego. Jak podkreśla się w dokumentach międzynarodowych, instytucja ochrony praw człowieka powinna posiadać infrastrukturę niezbędną do płynnego prowadzenia swojej działalności, a zwłaszcza odpowiednie zaplecze finansowe, umożliwiające posiadanie odpowiedniego personelu i pomieszczeń. Jest to przy tym niezwykle istotny warunek dla zachowania koniecznej niezawisłości tego organu od Rządu.
5. Zadania Rzecznika Praw Obywatelskich i formy ich realizacji są stale rozwijane. Wynika to nie tylko z aktywności osób piastujących tę funkcję czy wniosków obywateli, ale także decyzji właściwych organów o związaniu się przez Państwo Polskie zobowiązaniami międzynarodowymi.

W tym miejscu chciałbym wskazać tylko na dwie wybrane kwestie, znakomicie ilustrujące to ostatnie stwierdzenie.

Po pierwsze, Polska ratyfikując „Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania” (OPCAT) zobowiązała się wyznaczyć Krajowy Mechanizm Prewencji w celu zapobiegania torturom (art. 17 OPCAT) oraz udostępnić niezbędne środki na działalność tego Mechanizmu (art. 18 pkt 3 OPCAT). Decyzją upoważnionego przez Radę Ministrów Ministra Sprawiedliwości funkcje Krajowego Mechanizmu Prewencji zostały powierzone w lutym 2008 r. Rzecznikowi Praw Obywatelskich. Niestety, nie towarzyszyło temu przekazanie odpowiednich środków umożliwiających wykonanie zadań. Przekazana w drugiej połowie roku, z rezerwy budżetowej, kwota pozwoliła jedynie na bardzo ograniczoną działalność, która zasadniczo polega na regularnym wizytowaniu miejsc zatrzymań. W Polsce jest ich około 1000. W bieżącym roku, przy obecnych zasobach kadrowych i finansowych, mogłem zapewnić kontrolę jedynie 66 jednostek. Plan budżetu na 2009 rok przewidywał odpowiednie warunki realizacji tego zadania. Niestety Sejmowa Komisja Finansów Publicznych skreśliła wszystkie wydatki na finansowanie działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji. Stajemy zatem przed pytaniem, czy decyzja ta oznacza dążenie do zawieszenia realizacji postanowień Konwencji na terenie RP. Jako Rzecznik Praw Obywatelskich nie mogę pozostawać obojętny wobec tego rodzaju decyzji i zwracam się o jej zrewidowanie. Mam nadzieję, że nie zostaną postawiony przed potrzebą odwołania się do organizacji i mechanizmów międzynarodowych, stojących na straży wykonywania

przyjętych przez Polskę zobowiązań i powiadomienia ich o konieczności zawieszenia wykonywania zadań określonych Protokołem fakultatywnym do Konwencji.

Po drugie, coraz częściej wytykany jest Polsce brak niezależnego organu, który czuwałby nad przestrzeganiem zasady równego traktowania. Obecnie toczą się prace nad ustawą regulującą te kwestie. Z oczywistych względów w tworzonej systemie znaczące miejsce zajmować będzie Rzecznik Praw Obywatelskich. I w tym zakresie stanę w obliczu niemożliwości podejmowania działań wobec braku na ten cel odpowiednich środków.

Rola, status i funkcje krajowej instytucji ochrony praw człowieka w Polsce, tj. Rzecznika Praw Obywatelskich, odpowiadają rekomendowanym przez organizacje międzynarodowe zaleceniom, w szczególności Zasadom Paryskim (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego NZ z dnia 20 grudnia 1993 r.). Model ustrojowy i funkcjonowanie polskiego ombudsmana jest przy tym wzorcem dla wielu państw.

Z tych wszystkich względów zwracam się do Parlamentarzystów o rozważenie zmiany decyzji w sprawie ograniczenia środków finansowych na działalność Rzecznika Praw Obywatelskich. Rzecznik Praw Obywatelskich jest pośrednikiem między obywatelami a organami władzy publicznej, a także kontrolerem prawidłowości działań tych organów w kontekście wolności i praw człowieka i obywatela. Ograniczanie dostępności i skuteczności narzędzi pozostających do dyspozycji Rzecznika oznaczać będzie osłabienie jednego z podstawowych instrumentów demokratycznego państwa prawa.